

Nowoczesne muzea Gdańska

Muzeum może się kojarzyć z miejscem ponurym, a nawet nieco nudnym. Jednak w ostatnich latach wiele instytucji przeszło niezwykłą metamorfozę i dostosowało nie tylko swoje wystawy, ale także program do oczekiwań współczesnej publiczności. Co więcej, powstało wiele nowych placówek, szczególnie ukierunkowanych na zainteresowanie odbiorców swoją działalnością. Doskonałym narzędziem umożliwiającym taką zmianę są chętnie wykorzystywane multimedia. Zapewne w przyszłości ten trend będzie kontynuowany i wraz ze zmieniającymi się technologiami również muzea będą ewoluować. Przyjrzyjmy się nowo powstałym placówkom w Gdańsku, żeby wyobrazić sobie, jak będzie wyglądała przyszłość muzeów.

INTERAKTYWNY PDF – kliknij ikonkę, aby posłuchać, by przeczytać

Quiz

- 1 Europejskie Centrum Solidarności jest współorganizatorem festiwalu, zainicjowanego w 2009 roku, w ramach którego odbywają się interesujące wydarzenia: koncerty, spotkania i debaty z zaproszonymi gośćmi oraz pokazy filmowe. Festiwal ten nosi nazwę:
- a) Narracje
  - b) Solidarity of Arts
  - c) Actus Humanus
- 2 Z okazji otwarcia NOMUS zaprezentowane zostały dwie wystawy. Kolekcja jest eksponowana w nowym budynku przy ul. Jaracza, drugą wystawę zaś można zobaczyć w:
- a) Pałacu Opatów w Oliwie
  - b) Wielkiej Zbrojowni
  - c) Zielonej Bramie
- 3 Muzeum II Wojny Światowej znajduje się w bliskim sąsiedztwie obiektu, który w 1939 roku był miejscem pierwszych walk wojennych, a obecnie jest oddziałem Muzeum Gdańska. To:
- a) Oddział Twierdza Wisłoujście
  - b) Oddział Muzeum Poczty Polskiej
  - c) Oddział Muzeum Nauki Gdańskiej
- 4 Największa na świecie, czterocentymetrowa inkluzja, prezentowana obecnie w Muzeum Bursztynu zawiera:
- a) pająka
  - b) żabę
  - c) skorpioną
- 5 W zbiorach Muzeum Bursztynu znajdują się wspaniałe, wykonane w Gdańsku szachy. Ile lat liczą?
- a) 330
  - b) 100
  - c) 520

Czy wiesz, że...?

W budynku Europejskiego Centrum Solidarności znajduje się wiele pomieszczeń pełniących różnorodne funkcje. Jest tam na przykład biuro Lecha Wałęsy, legendarnego przywódcy Solidarności, laureata Pokojowej Nagrody Nobla w 1983 roku oraz prezydenta wolnej Polski w latach 1990–1995.

Obok budynku Europejskiego Centrum Solidarności stoją dwie ogromne rzeźby, zatytułowane *Brama I* i *Brama II*. Zostały wykonane w ramach wystawy „Drogi do wolności” (2000), której organizatorem było Centrum Sztuki Współczesnej ŁAŹNIA. *Brama I* wygląda jak dziób statku ze szczeliną, przez którą można się dostać do jej wnętrza, natomiast *Brama II* przypomina *Pomnik III Międzynarodówki*, słynne dzieło rosyjskiego konstruktysty Władimira Tatlina.

Jednymi z najważniejszych okazów w zbiorach Muzeum Bursztynu są inkluzje, czyli bursztyny, w których zatopione są małe, skamieniałe organizmy. Te niezwykle cenne obiekty powstały miliony lat temu.

Owocnych poszukiwań życzą

z partnerami

▶ Żeby wybiegać myślą w przyszłość, warto najpierw spojrzeć w przeszłość i dowiedzieć się, jak powstały muzea. Zadać same-mu sobie pytanie: jaki sens ma kolekcjonowanie przedmiotów? Czy sami zbieramy jakieś konkretne rzeczy? Po co to robimy? Nie zawsze kolekcjonowanie polega na zbieraniu rzeczy z przeszłości lub pamiątek, często gromadzimy przedmioty najnowsze wyłącznie z chęci posiadania większego zbioru niż inni. Ta ludzka chęć posiadania i wyróżniania się związana jest z ideą, która dała podwaliny pod współczesne muzealnictwo.

▶ Sama nazwa „muzeum” pochodzi od greckiego słowa *mouseion*, które oznaczało „świątynię muz”, czyli miejsce kultu poświęcone patronkom sztuk. Starożytne kolekcje były zbiorami prywatnymi, rzadko udostępnianymi szerszej publiczności. W kolejnych wiekach cenne przedmioty i dzieła sztuki były zbierane przez bardzo zamożnych ludzi. Co ciekawe, w XVI i XVII wieku w Europie zaczęły być popularne kolekcje zwane kunstkamerami. Były to osobne gabinety, w których gromadzono niezwykle zbiory. Spora ich część była dosłownie niezwykła, bo kunstkamery stanowiły przede wszystkim kolekcje osobliwości. Znaleźć tam można było rzadko spotykane gatunki roślin i zwierząt, drogocenne kamienie szlachetne, różnorodne dzieła sztuki, m.in. gemmy, czyli półokrągłe kamienie z niewielkimi rzeźbieniami. Bardzo często gemmy przedstawiały portrety władców, ale także postaci mitologicznych bądź legendarnych, wizerunki roślin i zwierząt.

Czasem właściciele chwalili się posiadaniem rzeczy, które nie istniały, takich jak róg jednorożca. Te wyjątkowe przedmioty stanowiły powód do dumy dla ich właścicieli, dlatego też zapraszali oni gości, by przychodzili i je podziwiali. Moda na gromadzenie tego typu zbiorów ogarnęła cały kontynent, każdy chciał posiadać niezwykłą kolekcję. Z czasem jednak i ta moda, jak każda inna, przeminęła i kunstkamery przestały być tworzone. W XVIII wieku zaczęły powstawać pierwsze muzea, a jednym z ważniejszych był Luwr, gdzie po raz pierwszy udostępniono szerokiej publiczności zbiory rodziny królewskiej, które w ten sposób stały się dobrem publicznym. Instytucja ta do dziś jest jedną z najważniejszych na świecie.

W Polsce najstarszym muzeum jest Muzeum Czartoryskich, założone przez księżną Izabelę z Flemmingów Czartoryską w 1801 roku. Właśnie w tej kolekcji znajdują się najwybitniejsze dzieła polskich zbiorów: *Dama z gronostajem* Leonarda da Vinci oraz *Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem* Rembrandta. Po wojnie zbiory te trafiły pod opiekę Muzeum Narodowego w Krakowie. Niedawno, bo w 2016 roku, zakupiono kolekcję książąt Czartoryskich do zbiorów krakowskiego muzeum.

Muzea to miejsca, gdzie w znakomity sposób można połączyć zabawę z nauką. Placówki te zajmują się gromadzeniem zbiorów i wiedzy na temat ich głównej działalności. Muzealnicy udostępniają zbiory, by dzięki nim zwiedzający mogli dowiedzieć się na

przykład, jak w przeszłości wyglądało życie w mieście. Wiedza jest zazwyczaj przekazywana w formie wystawy, ale obecnie niemal każda instytucja oferuje również liczne wydarzenia towarzyszące: oprowadzania, warsztaty, spotkania z naukowcami i znawcami tematu. Bardzo często to właśnie te wydarzenia zachęcają do odwiedzenia muzeum i wzięcia udziału w jednym z nich. Zwykle mają one postać ułatwiająca przyswojenie informacji, czasami są to nawet specjalnie stworzone gry dotyczące wybranego zagadnienia. Wszystko po to, by promować wiedzę na temat działalności muzeum i wartości jego zbiorów. A stanowią je głównie pamiątki z przeszłości, choć nie jest to regułą. Bywa, że kolekcjonowane są współczesne przedmioty, rośliny lub zwierzęta. Każda instytucja pełni bowiem inną funkcję: część gromadzi informacje i obiekty z przeszłości, a część popularyzuje wiedzę o najnowszych wydarzeniach. Muzea mogą zajmować się też wyłącznie przyrodą, jak np. Muzeum Ziemi Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, czy tylko konkretnym bohaterem, jak np. Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Niektóre podejmują ogólne zagadnienia, jak muzea narodowe, inne zajmują się historią lokalną, jak muzea miejskie lub etnograficzne. W całym kraju jest ich ogromna liczba.

W Gdańsku, który również może się pochwalić wieloma muzeami, w ostatnim czasie powstały rozmaite tego typu placówki. Są one bardzo nowoczesne, co wyraża się w ich architekturze, ale przede wszystkim w sposobie prezentowania wystaw i programu.

 Wycieczkę warto rozpocząć od zwiedzenia jednej z młodszych, lecz niezwykle ważnych dla Gdańska instytucji – Europejskiego Centrum Solidarności. Wydarzenia związane z powstaniem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, na którego czele stanął Lech Wałęsa, oraz z walką z komunistycznym ustrojem stanowią jeden z najdonioślejszych wątków w historii Gdańska, ale też całej Polski. Dzięki tamtym wydarzeniom możemy dzisiaj żyć w niezależnym państwie, które jest członkiem międzynarodowych sojuszy, takich jak Unia Europejska. My jako gdańszczanie możemy i powinniśmy być dumni z tego faktu. Pomysł, żeby upamiętnić ruch Solidarności, pojawił się na wiele lat przed powstaniem budynku muzeum. W 1998 roku ówczesny przewodniczący Rady Miasta Gdańska Paweł Adamowicz oraz historyk doktor Jerzy Kukliński stworzyli

Widok na Europejskie Centrum Solidarności, fot. K. Jarocka

koncepcję Muzeum Solidarności „Polskie drogi do wolności”. Rok później powołano Fundację Centrum Solidarności, by ta prowadziła prace nad utworzeniem Europejskiego Centrum Solidarności. W 2014 roku siedzibę instytucji, znajdującej się przy ul. Plac Solidarności 1, w sąsiedztwie historycznej bramy nr 2 i Pomnika Poległych Stoczniovców, otwarto dla publiczności. Budynek muzeum jest niezwykle i od razu rzuca się w oczy. Został pokryty blachą o nazwie korten, która wygląda tak, jakby była zardzewiała, choć w rzeczywistości jest bardzo odporna na zmieniające się warunki atmosferyczne. Kolor i bryła budynku budzą skojarzenia z wielkim statkiem, który zacumował w stoczni. W dodatku tuż obok znajduje się okazała fontanna, która nie dość, że stanowi wyjątkową ozdobę placu przed muzeum, to jeszcze sprawia wrażenie, jakby to właśnie w niej cumował statek-budynek. Te wizualne nawiązania do historii stoczni są znakomitą zapowiedzią tego, co mieści się wewnątrz. Jest tu bardzo duży hol z ogrodem zimowym, w którym rosną rośliny zielone i drzewka. To przestrzeń relaksu, gdzie każdy może odpocząć, a także skorzystać z działającej w środku kawiarni. W Europejskim Centrum Solidarności znajdują się: biblioteka, audytorium, sale warsztatowe oraz sale wystawowe. Można wziąć udział w wielu wydarzeniach organizowanych przez muzeum, ale sama ekspozycja stała również jest pełna atrakcji. Na wystawie możemy zobaczyć przedmioty z epoki zaaranżowane tak, jakby ich właściciele zostawili je tu całkiem niedawno. Na przykład jedno z pomieszczeń wygląda jak sala, w której podpisano porozumienia przy tzw. okrągłym stole. Warto przyjrzeć się z bliska ustawionym w sali starym kamerom telewizyj-

Widok na Wielki Młyn, siedzibę Muzeum Bursztynu, fot. K. Jarocka

nym – w nich też są ukryte multimedia. Dostępnych jest wiele nowoczesnych urządzeń, a dzięki krótkim filmom, albumom ze zdjęciami czy nagraniami możemy poszerzyć naszą wiedzę o danym wycinku historii. Na koniec zwiedzania można udać się na sam dach instytucji i podziwiać piękny widok na tereny postoczniove i Gdańsk.

Aby dotrzeć do kolejnego, nowego muzeum, wystarczy przejść na drugą stronę ulicy. Pozostajemy na terenach postoczniowych, obszar ten nosi nazwę Młode Miasto i jest to nazwa historyczna, która wróciła do użytku. Przez wiele lat tereny te należały do stoczni, ale teraz, kiedy przemysł się stąd wycofał, będzie tu powstawać więcej inwestycji mieszkaniowych oraz usługowych. Jest to więc idealne miejsce dla nowej instytucji kulturalnej. W tym wypadku dla nowego muzeum nie wybudowano nowej siedziby, ale zaadaptowano do tego celu już istniejący obiekt przy ul. Jaracza 14. Dawniej mieściła się w nim szkoła zawodowa dla przyszłych stoczniovców, ale już w latach 90. budynek był pustostanem. W 2004 roku stał się siedzibą Instytutu Sztuki

Wyspa, organizacji działającej na polu sztuki współczesnej, której przewodzili kuratorka Aneta Szytak i artysta Grzegorz Klaman. „Wyspa” funkcjonowała w tym budynku dziesięć lat, po czym zakończyła działalność. W 2015 roku dzięki inicjatywie ówczesnego prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, marszałka województwa pomorskiego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz organizatorów muzeum podjęto decyzję o utworzeniu NOMUS. Co ciekawe, placówka ta wchodzi w skład Muzeum Narodowego w Gdańsku. 22 października 2021 roku otwarto NOMUS, którego głównym celem jest ekspozycja i promocja gdańskiej kolekcji sztuki nowoczesnej, a także promocja gdańskich artystów oraz prezentacja najnowszych trendów w sztuce światowej. Nazwa jest skrótem i pochodzi od wyrażenia: NOwe MUzeum Sztuki. W odnowionym budynku znajdują się nie tylko sale do ekspozycji sztuki współczesnej, ale także: sala kinowo-konferencyjna, czytelnia i kawiarnia. Na wystawie prezentowane są prace takich artystów, jak Bogna Burska, Elvin Flamingo, Grzegorz Klaman, Dorota Nieznalska, Joanna Rajkowska, Tranzytoryjna Formacja Totart, Piotr Wyrzykowski, Marcin Zawicki, Michał Szlaga i inni. W zbiorach znajdują się prace, które zdobyły ogólnopolski rozgłos, tak jak wybitne dzieło sztuki współczesnej pod tytułem *Obieranie ziemniaków*. Jest to filmowy zapis akcji artystycznej, w czasie której artystka Julita Wójcik w Narodowej Galerii Sztuki Zachęta... obierała ziemniaki. Julita Wójcik w swojej twórczości często podnosi do rangi sztuki codzienne czynności, zrównując tym samym artystę i zwykłego człowieka. Wszystkie zaprezentowane prace nie tylko uwarżliwiają widza na różnorodne wątki i tematy, ale są także interesującą panoramą sztuki współczesnej. Budynek wyróżnia znajdujący się na fasadzie neon z napisem „Nowe Życie” – to praca artystyczna Elżbiety Jabłońskiej. Dzieło odnosi się wprost nie tylko do powstania nowej instytucji, ale również do okolicy, która nieustannie się zmienia i która zyskała nowe życie. To symboliczny nowy początek dla terenów postoczniowych, które coraz bardziej przekształcają się w kulturalne centrum miasta. Nieco dalej, kierując się w stronę centrum, napotkamy ważną instytucję, która opowiada o wspólnej historii Gdańska i całego świata. Jest to Muzeum II Wojny Światowej. Podobnie jak w przypadku siedziby Europejskiego Centrum Solidarności, również ten budynek trudno przeoczyć. Znajduje się on przy

placu Bartoszewskiego pod numerem 1. Centralna część obiektu jest bardzo wysoka, można odnieść wrażenie, że nie została wybudowana, ale wręcz wbita w ziemię. Widać ją wyraźnie, gdy spojrzymy na Gdańsk z perspektywy Zielonego Mostu, przebiegającego nad Motławą. Instytucję otwarto w 2017 roku, podlega ona bezpośrednio Ministerstwu Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu. Tak jak w każdej nowoczesnej instytucji, w budynku zaprojektowano przestrzenie, które można wykorzystywać do wielu aktywności. Są tu: centrum konferencyjne, kino, biblioteka, a także apartamenty dla gości. Jednak główną część z ekspozycją znajduje się pod ziemią. Opowieść o II Wojnie Światowej zaczyna się tu od napiętego okresu tuż przed konfliktem zbrojnym, a potem szczegółowo przedstawiono jego przebieg niemal we wszystkich krajach objętych działaniami wojennymi. Na wystawie podziwiać można zarówno artefakty, jak i makiety, a także zapoznać się z obszernymi materiałami filmowymi i fotograficznymi. Oprócz multimediiów znajdziemy tu modele lub oryginalne pojazdy z kampanii wojennych oraz przykłady umundurowania. Usłyszymy wiele poruszających i ważnych świadectw. Celem muzeum jest upowszechnianie wiedzy o historii II Wojny Światowej oraz roli i sytuacji Polski w tym globalnym konflikcie. Istotnym elementem działalności placówki jest również edukacja skierowana do różnorodnych grup wiekowych. Muzeum organizuje ponadto wystawy czasowe, przybliżające wybrane zagadnienia dotyczące okresu od 1939 do 1945 roku. Ogromna ekspozycja, niezwykły budynek i wyjątkowy, doniosły temat niewątpliwie zachęcają do odwiedzenia tej instytucji.

- Zbliżając się do Starego Miasta, warto zajrzeć do jeszcze jednego niedawno otwartego muzeum. Naprzeciwko kościoła św. Katarzyny, przy ulicy Wielkie Młyny 16, znajduje się nowa siedziba oddziału Muzeum Gdańska – Muzeum Bursztynu. Otwarcie miało miejsce 24 lipca 2021 roku. Do tej pory zbiory prezentowane były w Zespole Przedbramia, czyli Katowni i Wieży Więziennej, i choć tamten obiekt jest zabytkowy i bardzo interesujący, dobrze się stało, że bursztyn, czyli bałtyckie złoto, jest obecnie prezentowany w przestrzeni, która nie budziła dawniej grozy. Obecna siedziba – Wielki Młyn na Starym Mieście, podobnie jak w przypadku NOMUS, została na nowo zaadaptowana do funkcji muzealnej.

Widok na Muzeum NOMUS, fot. K. Jarocka

Wybór padł na największy młyn średniowiecznej Europy, wybudowany około 1350 roku. W tym wspaniałym zabytkowym budynku jest aż tysiąc metrów kwadratowych, które można przeznaczyć na ekspozycję. Muzeum ma nowoczesną oprawę, dominuje elegancka czerń, na której tle bursztyny błyszczą jak gwiazdy. W takim otoczeniu goście dowiadują się, jak powstał bursztyn, a jest to wyprawa ponad 40 milionów lat wstecz! Oglądają też wystawione tu wspaniałe, kunsztownie wykonane wyroby. Wiele z nich to zabytki, które świadczą o wyjątkowych zdolnościach dawnych mistrzów bursztynnictwa. W muzeum zadbano także o zaprezentowanie najnowszych dzieł wykonanych z jantaru. Oczywiście dominują wyroby biżuteryjne, ale bursztyn inspirował wielu twórców ceniących walor lokalności i autentyczności, którzy wykorzystują go także w innych pracach artystycznych, a nawet jako motyw wystroju wnętrz. Muzeum Bursztynu to gratka nie tylko dla wielbicieli pięknych przedmiotów, to również znakomite miejsce na lekcję historii i przyrody, które to dziedziny, jak się okazuje, wzajemnie na siebie wpływają.

Jakie powinno być muzeum przyszłości? Na pewno, tak jak współczesne i dawne muzea, powinno dbać o swoje kolekcje, aby móc prezentować je kolejnym pokoleniom. Powinno też stale i aktywnie udostępniać i promować wiedzę. Muzea mogą być miejscami relaksu, wypoczynku, dobrej zabawy, a nawet spotkań z przyjaciółmi. Te, które dopiero powstaną, będą nas zaskakiwać bryłą budynku, nowymi funkcjami i oferowanymi usługami. Możemy sobie wyobrazić, że w przyszłości wystawy

będą wpływać na wszystkie nasze zmysły – nie tylko, jak dotąd, na wzrok i słuch, ale także na węch, smak i dotyk. Dzięki temu zapewne będziemy mogli lepiej zrozumieć przekazywane treści i na dłużej zapamiętamy przekaz. Ważne jest, aby nie ustawać w tworzeniu kolejnych kolekcji i w budowaniu nowych muzeów, ponieważ misja zachowywania, badania i katalogowania rzeczywistości jest jednym z najważniejszych zadań w dziedzinie kultury.

- Gierszewski A., *Jedynie takie na świecie inkluzje w bursztynie bałtyckim. Zobaczysz je tylko w Gdańsku*, gdansk.pl
- Gierszewski A., *Otwarcie Muzeum Bursztynu już 24 lipca*
- *Wielki Młyn ponownie będzie dostępny dla mieszkańców i turystów*, gdansk.pl
- Gierszewski A., Formella M., *Muzeum Bursztynu w Wielkim Młynie. Kolekcja bursztynu gotowa i czeka na zwiedzających*, gdansk.pl
- Kowalska K., *Brama I*, gaps.gda.pl
- Kowalska K., *Brama II*, gaps.gda.pl
- Michalak-Witkowska E., *Nowa siedziba Muzeum Bursztynu w Gdańsku*, ug.edu.pl
- <https://muzeumgdansk.pl/oddzialy-muzeum/muzeum-bursztynu/>
- <https://mnk.pl/oddzial/muzeum-ksiazat-czartoryskich/oddzial>
- muzeum1939.pl
- nomus.gda.pl
- <https://zacheta.art.pl/pl/kolekcja/katalog/wojcik-julita-obieranie-ziemniakow-peeling-potatoes-2>
- Palińska E., *NOMUS otwiera się już w piątek. Zajrzeliśmy do środka*, trojmiasto.pl
- Pietrzak R., *W postoczniovym obiekcie w Gdańsku otwarto NOMUS – Nowe Muzeum Sztuki*, dzieje.pl
- Woynarowski J., *Kunstkamera: między białym sześcianem a czarną skrzynką*, autoportret.pl

tekst: Kinga Jarocka

zdjęcia: z kolekcji autorki

redakcja, korekta: Anna Mackiewicz

opracowanie graficzne: Jan Rosiek

pomysłodawczyni projektu: Małgorzata Kmicieńska

koordynacja: Joanna Raftopulos, Urszula Żebrowska

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

**Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.**